

УДК 332.02

НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТНОСТІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

DIRECTIONS OF OVERCOMING THE CONFLICTNESS OF THE LAND-RELATIONS

ЖАВНЕРЧИК
Олеся В'ячеславівна
olesya.bezulenko@yandex.ru

Асистент
кафедри менеджменту
природоохоронної
діяльності

В статті розглянуті специфічні особливості земельних конфліктів в Україні. Розроблена класифікація конфліктів в сфері земельних відносин. За результатами аналізу запропоновані напрями подолання конфліктності земельних відносин шляхом узгодження інтересів на основі екологізації.

В статье рассмотрены специфические особенности земельных конфликтов в Украине. Разработана классификация конфликтов в сфере земельных отношений. По результатам анализа предложены направления преодоления конфликтности земельных отношений путем согласования интересов на основе экологизации.

In the article specific features of the land-conflicts in Ukraine are considered. Classification of the conflicts in the sphere of land-relations is developed. On results an analysis the directions of overcoming the conflictness of the land-relations by the concordance of interests on the basis of ecologization are offered.

Ключові слова: земельні конфлікти, земельні інтереси, екологізація.

Ключевые слова: земельные конфликты, земельные интересы, экологизация.

Key words: land-conflicts, land-interests, ecologization.

ВСТУП

Сучасна економічна наука знаходиться в процесі переосмислення концепції розвитку, оскільки серед досліджень внутрішніх механізмів розвитку переважають вивчення закономірностей організації і функціонування, процесів самоорганізації, стабілізації та дестабілізації, конфліктності, кризових станів, чинників, передумов і механізмів розвитку, явищ біфуркації, що спричиняють катастрофи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми розв'язання економіко-екологічних суперечностей досліджувались в роботах провідних науковців: О. Ф. Балацького, І. К. Бистрякова, С. М. Бобильова, Б. В. Буркинського, О. О. Веклича, Б. М. Данилишина, М. І. Долішнього, С. І. Дорогунцова, С. К. Харічкова, М. А. Хвесика, в сучасних дослідженнях з питань конфліктології вагоме місце посідають наукові роботи Андреева В. І., Большакова О. Г., Громова О. Н., Гуркова І. Б., Дмитрієва А. В., Козирева Г. І., Коха І. А., Найдьонова Л. І., Степанова Є. І., Уткіна Э. О., Шевчука Д. І., Шипілова А. І та багатьох інших. Питання ж практичного втілення принципів сталого розвитку, як засобу подолання конфліктності, і досі являють собою значний потенціал наукових пошуків.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Оскільки земля є кількісно обмеженим ресурсом, а чисельність населення та потреби зростають, то специфічні особливості конфліктів в сфері земельних відносин спричиняють необхідність ретельного дослідження для виявлення шляхів узгодження інтересів і напрямів подолання конфліктності.

МЕТОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ виступає аналіз специфіки конфліктності земельних відносин для виявлення напрямів узгодження інтересів шляхом екологізації на основі використання методів структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Земельні відносини виявилися найбільш складною проблематикою в реформуванні економіки України, адже йдеться про використання найдорожчого природного ресурсу країни, де зіткаються загальносуспільні, місцеві, сільські та приватні інтереси [1].

Земельні відносини в економічній літературі здебільшого трактуються як реалізація права володіння, користування і розпорядження землею, як сегмент суспільних відносин, які виникають між суб'єктами з приводу землеволодіння, землекористування і управління земельними ресурсами.

Витоки земельних конфліктів виявляються у різному сприйнятті його учасниками питань управління, використання і отримання вигід від земельних ресурсів. Процесуальними атрибутами земельних конфліктів виступають земельна і екологічна політика адміністрацій та економічний вплив земельного ринку. Не дивлячись на інтенсифікацію зусиль щодо інформатизації виробничих відносин та поступовий перехід до постіндустріального формату розвитку, земельний потенціал й надалі виступає об'єктом конкурентної боротьби з огляду на його високу ліквідність. Цінність «земельного капіталу» зростає у зв'язку з посиленням процесів інтернаціоналізації, глобалізації та інтеграції світогосподарських зв'язків, а також із активізацією міжнародної кооперації та транскордонного спів-

робітництва. Земельні ресурси не є продуктом людської праці, а створені дією об'єктивних природних чинників, а це свідчить про те, що вони виступають загальнонародним благом, а не є іманентною формою приватної власності. Це і має бути відправним пунктом сучасної політики землекористування, і даний імператив варто закласти конструкцію трансформаційних процесів, щодо використання земельних ресурсів [2].

Земельні інтереси, які виникають у суспільстві, можна розподілити на дві групи:

1) інтереси з приводу ефективного освоєння природних властивостей земельного ресурсу (техніко-економічні інтереси), вони фокусуються на масштабах, пропорціях і пріоритетах розподілу земельного фонду за ступенем

господарського освоєння (освоєні, слабо освоєні та неосвоєні), видами і категоріями (рілля, сіножаті, пасовища, території під забудовою, лісові угіддя, чагарники, болота тощо), типами цільового використання (сільське господарство, забудова міст та інших населених пунктів, рекреація, розміщення промисловості, транспорту тощо), інтенсивністю експлуатації і антропогенної дії;

2) інтереси з приводу товарно-грошових параметрів земельної власності (соціально-економічні інтереси), формування великих, середніх і дрібних власників; вітчизняних і іноземних землевласників; активних і пасивних власників тощо [3].

Земельні конфлікти, у відповідності до основ конфліктології, стосуються багатьох аспектів (табл. 1).

Таблиця 1

Специфічні особливості земельних конфліктів

Група	Причини	Зміст
Суб'єктивного характеру		
Інформаційні	Нестача інформації або невірна інформація	Брак інформації або дезінформація, різні погляди, різні бази даних, різні системи оподаткування
Інтересів	Наявність різних потреб і бажань через різні ціннісні орієнтації	Особливості психології і етики поведінки суб'єктів
Взаємовідносин	Слабка самореалізація, наявність стереотипів, малий досвід спілкування	Емоції, неприйняття або стереотипи, недостатність спілкування або його відсутність, негативна поведінка
Оцінки	Різна оцінка певної події чи явища особами чи інституціями	Повсякденна оцінка, завершальна оцінка, суб'єктивні інтерпретації ситуацій
Об'єктивного характеру		
Обмеженості	Земля є кількісно обмеженим ресурсом	Обмеженість життєвого простору, територій виробничої діяльності, комунікацій
Поліфункціональності	Земля виступає базисом розселення і виробничої діяльності	Конкуренція між власниками, користувачами, різна економічна привабливість територій
Поколінь	Надмірне залучення земель у господарський обіг в умовах сьогодення	Зменшення продуктивної здатності земель, збільшення часового лагу подолання деградаційних наслідків
Управління		
Структури	Різні міністерства, відомства, місцеві громади	Структура повноважень, географічні відмінності, економіко-екологічні особливості територій
Ієрархії	Неузгодженість цілей по рівням управління	Наявність дублювання, протиріччя пріоритетів стратегічних і тактичних цілей реформування економіки
Інституціонального середовища	Неврегульованість майнових прав, непрозорість або незаконність використання	Корупція, відсутність чіткої системи обліку і реєстрації майнових прав законодавчо-процесуальна недосконалість

Таким чином, конфліктність земельних відносин обумовлена впливом таких факторів:

- демографічного – чисельність населення, його розміщення і міграція;

Напрями подолання конфліктності земельних відносин

Напрямок	Зміст	Інструменти реалізації
Економічний	Подолання структурної деформації економіки, підвищення ефективності господарювання, зменшення землеємності при забезпеченні виробництва необхідної кількості продукту, вирішення проблеми кількості/якості в структурі забезпечення продовольчої безпеки	- структурна раціоналізація землеволодіння і землекористування; - контроль обігу і цільового використання земель; - боротьби із корупцією в сфері земельних відносин; - інвестування в розширене відтворення продуктивності і родючості сільськогосподарських земель
Соціальний	Подолання соціальної диференціації і напруженості, психології споживачього суспільства, підвищення рівня екологічної свідомості населення, мотивація до екологізації землекористування, подолання бідності населення сільської місцевості.	- поліпшення освіти, підвищення якості трудового потенціалу; - фінансування комплексного розвитку сільських територій, створення робочих місць; - розвиток соціальних програм на селі; - просвітницька робота, розвиток дорадчої діяльності; - розширення практики державних закупівель і компенсаційних відшкодувань на основі корпоративної відповідальності
Природоохоронний	Структурна оптимізація техногенно-навантажених і природних ландшафтів, захист ґрунтів і підтримка їх родючості, екологічно безпечне землекористування	- перехід на ресурсозберігаючі і екологічно безпечні технології виробництва; - розвиток органічного землеробства; - захист цілісності земельних масивів; - розширення площ об'єктів природно-заповідного фонду, виділення додаткових площ для розвитку наближених до природних ділянок територій

- економічного - погіршення продуктивної здатності землі;
- соціального - інтереси залежного від землі населення (селяни);
- етико-культурного – психологія споживачього суспільства визначає особливості менеджменту земельних ресурсів;
- екологічного фактору.

Земельні конфлікти часто виникають між різними міністерствами, відомствами, підприємствами, громадами чи окремими мешканцями з приводу розмежування, мети і характеру використання окремих земельних ділянок. Тобто частину земельних конфліктів можна класифікувати на конфлікти з приводу приватних земель і державних земель. Конфлікти з приводу приватних земель спричинені наявністю суміжних ділянок (сусідські конфлікти) та зіткненням приватних і суспільних інтересів. Наприклад проведення мереж електричних ліній, газопроводів має суспільну корисність, проте негативним чином впливає на приватних власників, знижуючи вартість земельної ділянки на ринку. На півдні України конфлікти пов'язані з розвитком туризму і рекреації. Розвиток туризму пов'язаний з розбудовою готельних комплексів, кемпінгів, рекреаційних і спортивних комплексів і відповідної інфраструктури. Інтенсифікація цих процесів створює підвищений тиск на довкілля, оскільки під час туристичного сезону різко зростає щільність населення, то загострюються проблеми водопостачання, перевантажуються каналізація, електропостачання, телефонні лінії і транспорт. Все це спричиняє деградацію довкілля, забруднення вод, урбанізацію та погіршення якості життя.

Конфлікти з приводу державних земель спричинені різними цілями суспільних верств, якщо одні орієнтовані

на задоволення економічних інтересів (отримання прибутків), а інші зацікавлені у якісному навколишньому середовищі.

На жаль, в структурі ціннісних орієнтацій українського суспільства спостерігається суперечливе поєднання ліберально-модернізаційних і патерналістсько-консервативних тенденцій, що має враховуватись в діях влади, які впливають на суспільну поведінку населення [4].

Узгодження суспільних інтересів з приводу землекористування передбачає дотримання гранично допустимих антропогенних навантажень на земельні ресурси при сталому, безпечному і високопродуктивному землеволодінні і землекористуванні, оскільки суспільство зацікавлене в тому, щоб висока продуктивність освоєння та використання землі поєднувались з максимальним збереженням і примноженням її корисних властивостей і якостей [5].

Головний конфлікт в землекористуванні особливо гостро проявляється в сільськогосподарській сфері, оскільки сільськогосподарське землекористування прагне високих врожаїв і максимізації прибутків, а збоку суспільства зростає тиск на екологічність виробництва, поміж цим обидві сторони згодяться на необхідності збереження родючості ґрунтів. В якості консервативного заходу застосовується виділення природоохоронних територій, але їх частка в загальному земельному фонді занадто мала для подолання негативних наслідків впливу інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на якісний стан довкілля.

Конфлікти в умовах ринкових трансформацій помітно активізуються, але в процесі подолання конфлікту встановлюється певний баланс інтересів учасників конфлікту, тому конфлікт необхідно розглядати як складне і динамічне явище, що вимагає управління, як рухому силу роз-

виту шляхом досягнення певної мети і виникнення нового якісного стану об'єкту, його структури [6].

В умовах сучасних трансформацій, які характеризуються змінами у всій системі соціально-економіко-екологічних відносин, головним індикатором ступеня виконання завдань трансформаційного процесу виступає рівень задоволення суспільних потреб: економічного характеру (потреб у продуктах харчування, просторі для виробничої діяльності); соціального характеру (потреб у життєвому просторі, доходах від використання земельних ресурсів, добробут соціуму); і екологічного характеру (потреб у безпечному стані земельних ресурсів) що передбачає узгодження інтересів і подолання конфліктності складових.

Отже, одним з перспективних напрямів подолання конфліктності земельних відносин є узгодження економіко-екологічних інтересів шляхом екологізації земельних відносин, що має здійснюватись по таким напрямкам (табл.2):

ВИСНОВКИ

Зменшення конфліктного потенціалу залежить від адекватності механізмів і інструментів впливу на поведінку сторін і обраної стратегії подолання конфліктності, серед яких перспективною виступає стратегія співробітництва, об'єднання при розв'язку проблем, яка потребує широкого залучення громадськості і реалізується завдяки виробленню сумісних і погоджених рішень.

Екологізація земельних відносин дозволить вирішити земельні конфлікти у відповідності до концепції сталого розвитку, шляхом ефективного регулювання суспільної поведінки для досягнення справедливості між поколіннями

в просторовому, часовому і соціальному аспектах. Головна мета екологізації земельних відносин, як компромісного варіанту запобігання конфліктності, полягає в створенні економіко-екологічних механізмів забезпечення балансу інтересів, які сприяють охороні земельних ресурсів при збалансованому і екологічно безпечному їх використанні.

Література:

1. Дієсперов В.С. Земля як головний природний ресурс сільських територій і країни / В.С. Дієсперов // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – с. 102-107.
2. Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природо-користування в умовах глобальних викликів: Монографія. – К.: Кондор, 2007. – 480с.
3. Сторчак Н.О. Функції землі в системі суспільних інтересів і ринкових відносин // Вісник Сумського національного аграрного університету: науково-методичний журнал. Серія: Фінанси і кредит. № 1 (26). - 2009. – С.308-313.
4. Експертна доповідь "Україна в 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку" підготовлена в рамках виконання Розпорядження Президента України від 6 травня 2006 року № 66/2006-рп "Про підготовку щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України". – К.: Ін-т стратег. досл. – 2007. – 255с.
5. Третяк А.М. Економіка землекористування та землевпорядкування. Навч. посібник. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004. – 542 с.
6. Купінець Л.Є. Конфліктність в розвитку аграрних економічних відносин // Економічні інновації. - Випуск 40. – 2010. – С.177-193.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

РЕЄСТРАЦІЯ ГРОМАДСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ ЗА НОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

До якого органу подавати заяву та документи на реєстрацію громадського об'єднання?

До територіального органу Міністерства юстиції України за місцезнаходженням громадського об'єднання незалежного від того, чи має об'єднання статус всеукраїнського.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 12 Закону реєстрація громадського об'єднання здійснюється безоплатно органами виконавчої влади, на які відповідно до законодавства покладені повноваження з питань реєстрації громадських об'єднань, за місцезнаходженням громадського об'єднання.

Відповідно до Порядку ведення Реєстру громадських об'єднань та обміну відомостями між зазначеним Реєстром і Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 19.12.2012 року № 1212, органами, уповноваженими на ведення Реєстру громадських об'єднань, є структурні підрозділи Міністерства юстиції України, а держателем цього реєстру – Укрдержреєстр (який належить до відання Міністерств юстиції України).

Після реєстрації громадського об'єднання органи Міністерства юстиції передають інформацію про громадське об'єднання для її включення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Які документи необхідно подати для реєстрації громадського об'єднання, і який розмір збору за таку реєстрацію?

Реєстрація громадського об'єднання здійснюється безоплатно відповідно до ст. 12 Закону.

Відповідно до тієї ж статті, для реєстрації громадського об'єднання керівник або особа (особи), яка має право представляти громадське об'єднання для здійснення реєстраційних дій, протягом 60 днів з дня утворення громадського об'єднання подають наступні документи:

- 1) заява встановленої форми;

- 2) примірник протоколу установчих зборів;

- 3) статут (у двох примірниках);

- 4) відомості про керівні органи громадського об'єднання із зазначенням прізвища, ім'я, по батькові (за наявності), дати народження керівника, членів інших керівних органів, посади в керівних органах, контактного номера телефону та інших засобів зв'язку, а також зазначені відомості про особу (особи), яка має право представляти громадське об'єднання для здійснення реєстраційних дій;

- 5) у разі реєстрації громадської спілки – подаються документи, які містять відомості щодо структури власності засновників - юридичних осіб та фізичних осіб - власників істотної участі (10 % і більше) цих юридичних осіб; такими документами можуть бути статут, витяг з ЄДР, копії сертифікатів акцій чи витяг з реєстру власників іменних цінних паперів – щодо акціонерного товариства, або інформація, оформлена офіційним листом, засвідчена підписом уповноваженої особи та печаткою;

- 6) заповнена реєстраційна картка на проведення державної реєстрації юридичної особи (форма 1).

Заяву та документи підписує керівник або особа (особи), яка має право представляти громадське об'єднання для здійснення реєстраційних дій. Справжність такого підпису засвідчується нотаріально.

Закон містить спеціальні вимоги щодо оформлення установчого протоколу (ст. 9), а також до статуту громадського об'єднання (ст. 11). У статуті мають зазначатися реквізити (дата та номер) протоколу зборів, на яких його затверджено. Затверджувати статут підписати засновників не обов'язково.

Анна Туманян
Юристконсульт ТОВ "ІКГ"Проект-А"
ao.tumanian@gmail.com